

DOI 10.26886/2520-7474.2(60)2024.3

UDC 7.038.17:316.422.42(477.83/.86)

**SOCIO-CULTURAL CONDITIONS OF FORMATION AND
POPULARIZATION OF ART DECO STYLE IN GALICIA**

Halyna Koman, teacher

<https://orcid.org/0000-0003-3935-8870>

e-mail: halyna.koman@pnu.edu.ua

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine, Ivano-Frankivsk

The Art Deco style was reflected in the works of Ukrainian fine and decorative arts artists. In domestic art analysis, this style has been studied fragmentarily, so there is a need to fill these gaps. The author of the article investigated the socio-cultural conditions of the formation and popularization of Art Deco style in Galicia. It was determined that active socio-cultural phenomena influenced the development of the artistic life of Galicia during the interwar twenty-year period. This became the proper basis for the formation of new European styles, in particular Art Deco.

Keywords: *Art Deco style, socio-cultural conditions, Galicia, interwar period, artistic association.*

Галина Кومان, викладач кафедри методики викладання образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та дизайну, Соціокультурні умови становлення і популяризації стилю ар деко в Галичині / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна, Івано-Франківськ

Стиль Ар деко знайшов своє відображення в роботах українських митців образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. У вітчизняному мистецтвознавчому аналізі цей стиль досліджено фрагментарно, тому є необхідність заповнити ці прогалини. Авторка статті дослідила соціокультурні умови становлення і

популяризації стилю ар деко в Галичині. Було визначено, що активні соціокультурні явища вплинули на розвиток мистецького життя Галичини періоду міжвоєнного двадцятиліття. Це стало належною основою для становлення нових європейських стилів, зокрема ар деко.

***Ключові слова:** стиль ар деко, соціокультурні умови, Галичина, міжвоєнний період, мистецьке об'єднання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

В науковому аналізі досягнень українського мистецтва міжвоєнного двадцятиліття стиль ар деко ще не посів належного місця, оскільки досліджений фрагментарно. Цей стиль формувався ще на початку ХХ ст. та визрів після першої світової війни. Його непросто теоретично осмислювати, бо в ньому поєднуються дещо еkleктичні риси, які визначають його місце на межі традиції та авангарду. Ар деко увібрав у себе як національні особливості конкретних регіонів, новаторські пошуки митців, так і мотиви типові для давніх екзотичних культур. На формування європейського варіанту стилю ар деко вплинула діяльність Віденського мистецького осередку, німецького союзу дизайнерів Веркбунд, конструкторського центру Баугауз, паризька виставка декоративного мистецтва (Exposition des Arts decoratifs) 1925 р., такі стильові напрями як сецесія, кубізм, експресіонізм.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Мета статті: розкрити соціокультурні умови становлення і розвитку стилю ар деко в Галичині, з'ясувати стилеві пріоритети міжвоєнного двадцятиліття в руслі ділового життя та національного мистецького досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.

Перші спроби окреслити особливості українського варіанту ар деко зробили українські дослідники А. Банцекова, І. Сьомочкін [3], Р. Яців. Перша спроба привернути увагу до стилю ар деко належить Р. Яціву з його доповіддю на конференції Наукової спільноти ім. Т. Шевченка у 2000 р. і подальшою публікацією. У цій статті під назвою «Силові поля українського ар-деко» подано ключові висновки, зокрема про те, що ар деко як поняття має причини застосовуватись у тлумаченні, дослідженні українського мистецтва [8].

В іншій праці Р. Яціва «Художник і українське ділове життя 1920-30-х років: візуальна ідентифікація стосунків» йдеться про вибудовування сприятливих стосунків між творчими та діловими колами Львова [9], [10].

Ряд статей, а відтак і дисертаційне дослідження А. Банцекової присвячені вивченню стилю ар деко у Львові. Серед основних причин, які вплинули на появу та розвиток цього стилю авторка вбачає наявний у цьому західноукраїнському місті досвід модифікації попередніх стилів у нові форми, образи, оформившись в регіональну версію ар деко [2].

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Чимало європейських досліджень стилю ар деко вказують на те, що він формувався вже на початку ХХ ст., а згадана виставка в Парижі 1925р. лише підсумувала його досягнення та вияви. Проте, мистецтвознавчий аналіз мистецького доробку галицьких митців 20-30-х рр. ХХ ст. свідчить про те, що цей стиль також знайшов своє відображення у мистецтві краю. Зокрема, свідченням може слугувати те, що вихованець Львівського політехнічного інституту архітектор Р. Фелінський брав участь в оформленні польського павільйону на виставці в Парижі в 1925 р. Крім цього серед експонатів був проект килима за мотивами рослинності настінних вавельських гобеленів

Р.Сельського, алебастрові вази підприємства князя Чарториського в Журавно.

Найперше варто згадати про історичні умови, які склались для Галичини міжвоєнного періоду. Після Першої Світової війни до складу Речі Посполитої, яка вела мононаціональну політику, відійшли території Східної Галичини та Західної Волині. Галичину використовували як джерело сировини, ринок збуту та дешеву робочу силу. В цьому становищі колишні лідерські міста Австро-Угорської імперії набули рис провінційного рівня. Це спричинило еміграцію української культурної, творчої еліти до Варшави, Познані, Любліна. Польська влада проводила політику колонізації на усіх рівнях, школи та вищі навчальні заклади не стали винятком. Та все ж львівські науковці, митці, громадські діячі докладали усіх зусиль задля розвитку музеїв, театрів, бібліотек, навчальних закладів, видавництв, громадських організацій [7]. Галичани мали можливість здобувати європейську фахову освіту, брати участь в соціальних, культурних процесах як свого краю, так і за його межами. Українські митців мали змогу вільно подорожувати і знайомитись із творчими напрацюваннями європейських художників. Наприклад, Р. Сельський відвідував художню школу Ф. Леже та А. Озанфана. Такий сучасний професійний досвід, звичайно, мав подальше відображення у творчій, педагогічній діяльності митця.

Огляд активних соціально-культурних процесів в Галичині першої третини ХХ ст. свідчить про зв'язок польських та українських мистецьких організацій. Таке мистецьке становище дало можливість для розвитку творчих особистостей, їхнього ознайомлення із європейською мистецькою практикою. Свідченням цього є поява в 20-х рр. ХХ ст. у Львові найрізноманітніших європейських мистецьких напрямів. Сприятливе підґрунтя для орієнтації західноукраїнського регіону на європейські стилі було закладено ще в ХІХ ст., в період панування

Австро-Угорської імперії. Зокрема про вплив Відня як європейського мистецького центру на зародження стилю ар деко у Львові розповідає мистецтвознавиця А. Банцекова в одній зі своїх праць, аргументуючи це тим, що для стилю австрійської сецесії, який панував на зламі XIX- XX ст., було характерним тяжіння до спрощених ліній, геометричних форм, що й стало доброю основою для ар деко [1].

Завдяки встановленим мистецьким контактам між польськими та західноукраїнськими об'єднаннями, вдавалось проводитись спільні заходи. Так, в 1921 р. у Львові відбулась спільна польсько-українська виставка формістів. В 1930-х рр. польська організація «Краківська група», виставляла роботи у Львові, Станіславові, Кременці.

Важливу роль для зародження та поширення стилю ар деко мали мистецькі товариства, спілки. Галицькі митці активно формували мистецькі об'єднання. Так, ще в 1910 р. відомим художником М. Ольшевським та його однодумцями було створено об'єднання майстрів декоративно-прикладного мистецтва та «Зеспул» (Zespol), яке пропагувало нові пошуки в галузі архітектури та декоративно-прикладного мистецтва. Для проєктів інтер'єрів та ужиткових виробів авторства М. Ольшевського характерним було тяжіння до лаконічності, спрощеності форм та декору, геометризованих, гострокутних елементів. Його творчість заклала належне підґрунтя для зародження та розвитку ар деко. В 1920-30-х рр. XX ст. працювали такі відомі об'єднання: «Artes», «LZZAP» (Lwowski Zawodowy Związek Artystów Plastyków – Львівське професійне об'єднання митців пластиків), «Нова генерація», АНУМ (Асоціації незалежних українських митців), «Українське товариство прихильників мистецтва», «NeoArtes», «Związek dziesięciu plastuków». Ці об'єднання сприяли мистецькому пошуку галицьких митців.

Як відомо, 1920-30-ті рр. визначені періодом зростання самоідентифікації українців. Мистецтво Галичини міжвоєнного періоду позначене пошуком національного стилю та розвитком різних видів мистецтва. Водночас відчутні впливи західноєвропейського мистецького досвіду на багатьох ділянках творчості. Свідченням яскравого зв'язку західноукраїнського мистецтва із віденськими напрацюваннями ще на зламі XIX-XX ст. є те, що чимало українських митців навчалось в художніх закладах Відня. Так, наприклад, чимало викладачів Львівської художньо-промислової школи були випускниками віденських мистецьких освітніх закладів. Збережені мистецькі, архітектурні пам'ятки Галичини того періоду увібрали в себе риси стилю «сецесіон», який набув неабиякого поширення в Європі, зокрема в багатонаціональній Австро-Угорській державі, до складу якої входили західноукраїнські землі.

Чималого поштовху для розвитку мистецтва Галичини, зародження нових напрямів відіграло те, що на початку 1920-х рр. з Наддніпрянщини до Львова емігрували видатні громадській діячі. Зокрема, художники Петро Холодний із сином Петром, Костянтин Мацкевич, графіки Микола Бутович, Павло Ковжун і Роберт Лісовський, малярі Василь Крижанівський і Леонід Перфецький, архітектор Сергій Тимошенко, історик мистецтва Володимир Січинський та ін. Вони були ініціаторами впровадження нових течій, стилів, які зароджувались в західноєвропейських країнах.

Ще одним із факторів, які вплинули на появу стилю ар деко в Галичині було те, що активно велась торгівля із європейськими країнами. Українські майстри декоративно-прикладного мистецтва експортували свої вироби до Кракова, Варшави, Парижа. У Львові щорічно проводились міжнародні торгові ярмарки, в яких брали участь торговці як польської, так і української національності. Продавали парфумерію, білизну, трикотаж, меблі, посуд, що вимагало художнього

оформлення, привабливого упакування та експонування на вітринах. В цей час зріс попит на мистецькі вироби інтер'єрного призначення. Відомими торговцями таких товарів були власник меблярського складу у Львові Леон Чиж, продавець килимових виробів П. Нузіковський. Крім цього, в період 1921-1938 рр. у Львові відбувались Східні торги. На цих дійствах відвідувачам презентували виставкові павільйони, оформлені із використанням різних стилістичних форм та декорацій [4].

Поширенню прогресивних тогочасних мистецьких теорій, напрямів сприяли періодичні видання, що друкувались, або видавались в Галичині. Видавнича діяльність була своєрідним ключем до самовираження українського народу, який перебував під окупацією і не мав власної державності. Зокрема 1920-ті рр. – це період зародження та становлення мистецької преси в Галичині. Діяльність цих видавництв сприяла пробудженню національного духу українців, прививала естетичні риси та сприяла інтегруванню українського мистецтва у західноєвропейський культурний простір [6]. Найпопулярнішими були літературно-мистецькі часописи, які часом переходили у громадсько-літературно-мистецькі або й громадсько-літературні. Наприклад: «Митуса», «Життя і Мистецтво», (1922), «Література. Мистецтво. Наука». Крім цього видавались журнали з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Зокрема, «Українське Мистецтво», «Нова Хата», «Мистецтво і Культура». Це сприяло активним творчим пошукам та інтегруванню українського мистецтва у західноєвропейську культуру та формуванню естетичного смаку серед пересічних галичан. Також у Львові 1933 р. постійно видавались польські мистецькі видання, наприклад, «Wiadomości Plastyczne». А з 1935 р. львівський журнал «Gazeta Artystów» поширювалась у Кракові.

Варто сказати, що Галичина дуже постраждала від руйнувань Першої світової війни. Житловий фонд, інфраструктура потребували

відновлення. Оскільки після війни Галичина відійшла до складу Речі Посполитої, тому будівництво вже провадилось згідно державних норм та указів, щодо масового стандартного житлового будівництва. Упродовж першого десятиліття ХХ ст. у великих містах Галичини збільшувалась чисельність населення, це впливало на формування помешкань. Основними вимогами до житла стала продуманість інтер'єрів, комфорт, функціоналізм. В період модерну, кінець ХІХ-ХХ ст., основний акцент робився на фасадному оздобленні будівель, тепер же фокус зміщується у внутрішній простір архітектури. Поширенню нових стилів в інтер'єрах, ар деко, зокрема сприяло і видання польських часописів в Галичині. Наприклад, польське видання «Meblstyl : przegląd meblarsko-stolarski: miesięcznik ilustrowany poświęcony zagadnieniom architektury wnętrz», яке в 1930-х рр. мало своє відділення у Львові, було ілюстроване зразками інтер'єрного наповнення, ескізами, кресленнями меблів. Сторінки таких видань майоріли зображеннями новомодні інтер'єрних ансамблі, які супроводжувались детальним описом, характеристиками модних дизайнерських тенденцій.

Висновки. У Галичині в умовах непростих соціально-економічних факторів початку ХХ ст. розвивалося культурне життя, відбувалось загальне пожвавлення мистецького середовища, збільшувалась кількість творчих об'єднань, зростала зацікавленість новаторськими течіями у світі.

Активні соціокультурні явища, політичні, мистецькі процеси вплинули на розвиток мистецького життя Галичини періоду міжвоєнного двадцятиліття. Це стало належним підґрунтям для становлення нових європейських стилів, зокрема ар деко.

Література:

1. Банцекова А. (2007). *Відень-Львів: до витоків стилю ар-деко. Студії мистецтвознавчі*, 1 (17). 93–102.
2. Банцекова А. (2007). Книжково-журнальна графіка Львова в стилі ар-деко. *Студії мистецтвознавчі*, 3(19). 25-34.
3. Банцекова А., Сьомочкін І. (1996). Казимир Пьотрович – художник Art Deco. *Галицька Брама*. Львів, 11. 4-5.
4. Безсмертний А. (2014). Східні торги у Польщі 1920-ті-1930-ті рр. ХХ ст. *Історична панорама*, 19. 55-68.
5. Бесага М. (2020). Культурно-мистецькі діалоги у Галичині в першій третині ХХ ст.. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 43. 34-39.
6. Воробкало Д. (2016) Між ідеєю та формою: міжвоєнна арт-преса Галичини <<https://zbruc.eu/node/58305>> (2024, квітень, 5).
7. Галушак І. Галичина між двома світовими війнами: від розвою до занепаду. https://www.ji-magazine.lviv.ua/2017/Haluschak_Halychyna_mizh_dvoma_svit_vijny.htm> (2024, квітень, 10).
8. Яців Р. (2001). Силкові поля українського ар-деко. *Мистецтвознавство' 2000*. Львів, 67.
9. Яців Р. (1997). Художник і українське ділове життя 1920-30-х років: візуальна ідентифікація стосунків [Ч. 2]. *Народознавчі Зошити*, 1. 123–131.
10. Яців Р. (1996). Художник і українське ділове життя 1920-30-х років: візуальна ідентифікація стосунків [Ч. 1]. *Народознавчі Зошити*, 6. 358–366.

References:

1. Bantsekova A. (2007). Viden-Lviv: do vytokiv styliu ar-deko [Vienna-Lviv: to the origins of the Art Deco style]. *Studii mystetstvoznavchi* [Art studies studios], no 1 (17). 93–102. [in Ukrainian].
2. Bantsekova A. (2007). Knyzhkovo-zhurnalna hrafika Lvova v styli art deko [Book and magazine graphics of Lviv in Art Deco style]. *Studii mystetstvoznavchi* [Art studies studios], no 3 (19), 25-34. [in Ukrainian].
3. Bantsekova A., Somochkin I. (1996). Kazymyr Potrovych – khudozhnyk Art Deco [Kazimir Piotrovich is an Art Deco artist]. *Halytska Brama* [Halytska Brama]. Lviv, 11. 4-5. [in Ukrainian].
4. Bezsmertnyi A. (2014). Skhidni torhy u Polshchi 1920-ti-1930-ti rr. XX st. [Eastern trade in Poland in the 1920s and 1930s of the 20th century]. *Istorychna panorama* [Historical panorama], no 6, 55 – 68. [in Ukrainian].
5. Besaha M. (2020). Kulturno-mystetski dialohy u Halychyni v pershii tretyni XX st. [Cultural and artistic dialogues in Galicia in the first third of the 20th century]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv* [Bulletin of the Lviv National Academy of Arts], no 43, 34-39. [in Ukrainian].
6. Vorobkalo D. (2016) Mizh ideieiu ta formoiu: mizhvoienna art-presa Halychyny [Between idea and form: the interwar art press of Galicia] Retrieved from <https://zbruc.eu/node/58305> [in Ukrainian]. (2024, квітень, 5).
7. Halushchak I. (2017). Halychyna mizh dvoma svitovymy viinamy: vid rozvoiu do zanepadu [Galicia between the two world wars: from development to decline] Retrieved from https://www.ji-magazine.lviv.ua/2017/Haluschak_Halychyna_mizh_dvoma_svit_vijnamy.htm [in Ukrainian]. (2024, квітень, 10).

8. Iatsiv R. (2001). Sylovi polia ukrainskoho ar-deko [Force fields of Ukrainian art deco]. *Mystetstvoznavstvo' 2000* [Art science' 2000]. Lviv, 67. [in Ukrainian].
9. Iatsiv R. (1997). Khudozhnyk i ukrainske dilove zhyttia 1920-30-kh rokiv: vizualna identyfikatsiia stosunkiv [Artist and Ukrainian business life of the 1920s-30s: visual identification of relations]. *Narodoznavchi Zoshyty* [Folklore notebooks], no 1, 123–131. [in Ukrainian].
10. Yatsiv R. (1997). Khudozhnyk i ukrainske dilove zhyttia 1920-kh – 30-kh rr.: vizualna identyfikatsiia stosunkiv. [Artist and Ukrainian business life of the 1920s-30s: visual identification of relations]. *Narodoznavchi zoshyty* [Folklore notebooks], no 6, 358–366. [in Ukrainian].

Citation: Halyna Koman (2024). SOCIO-CULTURAL CONDITIONS OF FORMATION AND POPULARIZATION OF ART DECO STYLE IN GALICIA. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 2(60). doi: 10.26886/2520-7474.2(60)2024.3

Copyright Halyna Koman ©. 2024. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.